

*»En obemärkt qvinna ur folket«:
Skriftlig förmedling och muntlig tradition*

BOEL LINDBERG

För knappt 30 år sedan kom jag till Folke Bohlin med en gammal sliten, handskrivnen notbok. »Det här är gammalt arvegods«, förklarade jag, »jag vet inget om miljön där den en gång i tiden skrevs och heller inte mycket om släktingarna som använde den. Det jag kan läsa mig till är att den innehåller polskor, valser, 'engläser' och 'pollonäser'. På försättsbladet står det »Noter för Clawer tillhör Bengta Mattisson Wittsköfle skola« samt årtalen 1842 och 1864. Jag vill ta reda på mer om den! Tror du det går?«

Det trodde Folke Bohlin. Och där började min egentliga skolning till musikvetare. Skånsk folkmusik var kanske inte Folkes favoritområde så i det arbete som följde gällde i viss utsträckning självstudier. Men på ett par områden var Folke Bohlins handledning till stor hjälp för slutresultatet.¹ Att jag en dag specifikt skulle komma att få stor nytta av de insikter han förmedlade i frågor som gäller undersökning och beskrivning av gamla handskrifter visste jag inte då, på tidigt 1980-tal. Efter CD-uppsatsen om skånsk allmogemusik kom jag nämligen att inrikta min forskning på helt andra områden.

Nästa fas i denna historia börjar för drygt 5 år sedan. Jag var då med om att återupptäcka en stor manuskriptsamling som länge samlat damm på en undanskymd hylla i Växjö stadsbiblioteks magasin. Samlingen om totalt c:a 1 000 manuskriptblad hade tillhört George Stephens (1813–1896) och 1893 donerats till dåvarande Stifts- och gymnasiebiblioteket i Växjö. Den innehöll enligt ackvisitionskatalogen »Handskrifna upp-teckningar af en mängd folkvisor, folksagor m.m. dylikt«.² Med om-

¹ Slutresultatet blev Boel Lindberg: *Bengta Mattissons Klaverbok: en studie i skånsk allmogemusik vid mitten av 1800-talet* (C/D-uppsats, musikvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, 1983).

² Karin Eriksson: 'En bortglömd manuskriptsamling: George Stephens efterlämnade upp-teckningar.' *En värld för sig själv: Nya studier i medeltida ballader*, red. Gunilla Byrman

organisationer och nya huvudmän för biblioteket under första delen av 1900-talet hamnade den successivt allt längre in i gömmorna. Det blev lite av en sensation när den 2005 åter kom fram i dagen.

Till en början koncentrerades intresset till de uppteckningar av medeltida ballader som tycktes finnas i riklig mängd i samlingen. Jag och två andra forskare inom ämnena litteraturvetenskap respektive språkvetenskap vid Växjö universitet började bygga upp en tvärvetenskaplig forskningsmiljö för studier av materialet i samlingen. Relativt snart lyckades vi få forskningsmedel för att starta projektet »Intermedialitet och den medeltida balladen« som bedrevs åren 2006–2010.³ 2007 fick miljön ytterligare påspädning av medel för att sätta igång det infrastrukturella projektet »Digitalisering och nätpublicering av medeltida ballader«.⁴ Jag var projektledare för detta under åren 2008–2010 och då kom Folke Bohlins handfasta och goda råd om hur handskrifter bör undersökas väl till pass.

Digitaliseringsprojektet har som mål att publicera de uppteckningar av ballader i George Stephens manuskriptsamling (hädanefter förkortat: GSMS) på Växjö stadsbibliotek som inte tidigare varit kända för forskningen och därför inte kommit med i den stora nationalutgåvan *Sveriges medeltida ballader* (hädanefter förkortat: *SMB*) som gavs ut 1983–2001.⁵ När GSMS upptäcktes 2005 stod det tidigt klart att en del av de manuskript som innehöll texter och melodier till medeltida ballader hade bort beaktas vid utgivningen av *SMB*. En första inventering av samlingen gjordes inom ramen för projektet »Intermedialitet och den medeltida balladen« under åren 2006–2007 och som resultat av denna upprättades bl.a. en registrant över balladerna i GSMS.⁶ Registranten upptar 380 manuskript innehållande uppteckningar och avskrifter av

(Växjö University Press, 2008), ss. 189–224; s. 189.

3 Projektet har finansierats av Växjö universitet, numera Linnéuniversitetet. Resultat från projektet finns publicerade i Gunilla Byrman (red.) *En värld för sig själv*, 2008. En andra antologi med texter från projektet utkommer våren 2011: Lars Elleström (red.): *Intermediala perspektiv på medeltida ballader* (Hedemora: Gidlund). En tredje antologi planeras utkomma under hösten 2011 (under red. Karin Eriksson, Boel Lindberg och Per Stille).

4 Projektet har finansierats av Riksbankens jubileumsfond under åren 2008–2010. Från och med 2011 är Smålands musikarkiv och Linnéuniversitetet gemensamma huvudmän för den visdatabas som byggts upp inom projektet.

5 *Sveriges medeltida ballader*, red. Bengt R. Jonsson, Margareta Jersild och Sven-Bertil Jansson (Stockholm: Svenskt visarkiv, 1983–2001).

6 Louise Bäckvall och Sigurd Kværndrup: 'Registrant över balladerna i GSMS', *En värld för sig själv*, 2008, ss. 421–443.

ballader insamlade åren 1835– c.1850 av Gunnar Olof Hyltén-Cavallius och George Stephens. Vid en kompletterande undersökning av samlingen gjord 2009 av Märta Ramsten och Eva Danielsson (tidigare medarbetare vid Svenskt visarkiv) upptäcktes att ytterligare 20 manuskript innehöll melodier och strofer som kunde hänföras till balladgenren. Totalt innehåller samlingen därför drygt 400 manuskript med balladrelaterat stoff.

I digitaliseringsprojektet inriktade vi oss först på att mer noggrant undersöka vilka balladmanuskript som innehöll material (texter, melodier och metadata om balladuppteckningar i form av originaluppteckningar och avskrifter) vilket representerade ny kunskap i förhållande till *SMB*. Uppgiften visade sig vara komplicerad. Den första genomgången av GSMS hade lokaliserat de manuskript som innehöll texter och melodier till ballader men bedömningarna vilade ibland på mycket svag grund.⁷ Det som nu krävdes var en mer grundlig filologisk undersökning av manuskripten innan beslut om publicering kunde tas.

GSMS kan allmänt beskrivas som Stephens privata excerptsamling, en samling som han själv byggde upp inom ramen för det samarbete kring en nationell folkviseutgåva som han och den nära vännen Hyltén-Cavallius inledde 1843.⁸ Samarbetet pågick under hela 1840-talet och några år in på 1850-talet. Av skilda orsaker som av utrymmesskäl inte kan redovisas här, kom endast ett band av den planerade utgåvan att publiceras.⁹ För övriga delar förelåg vid denna tidpunkt (1853) en relativt välordnad och halvfärdig tryckförlaga som nu finns bevarad på Kungliga biblioteket.¹⁰ Det primärmaterial som tryckförlagan byggde på hölls isär i en samling som Hyltén-Cavallius såg som sin »privatsamling«. Den senare samlingen hamnade också så småningom på Kungliga biblioteket.¹¹

Vs 3 var utlånad till universitetsbiblioteket i Köpenhamn under en

7 Den publicerade registranten över balladerna i GSMS (se föregående not) har efterhand visat sig vara otillförlitlig. En mer korrekt registrant kommer att publiceras i den antologi som utkommer hösten 2011 (se fotnot 3).

8 Eriksson, 2008, ss. 197 ff.

9 Gunnar Olof Hyltén-Cavallius och George Stephens: *Sveriges historiska och politiska visor*, del 1: *Från äldre tider intill år 1650* (Örebro: Lindh, 1853). Utgivningsprojektet beskrivs närmare i Sigurd Kværndrup och Boel Lindberg: 'Inledning', *En värld för sig själv*, 2008, ss. 18 f.

10 Hyllsignum Vs 3

11 Hyllsignum Vs 4

stor del av 1850-talet och avskrifter gjordes då ur den dels av Svend Grundtvig, dels av George Stephens, som från 1851 arbetade och var bosatt i Köpenhamn. Sven Grundtvig utnyttjade avskrifterna som jämförelsematerial i den stora visedition som han förberett sedan slutet av 1840-talet.¹² Stephens hjälpte Grundtvig med avskrifter men gjorde också egna avskrifter av manuskript i Vs 3 som han ansåg borde införlivas i den egna »privatsamlingen«, d.v.s. i GSMS.¹³ Hans manuskriptsamling fylldes således på även efter det att Hyltén-Cavallius och Stephens utgivningsprojekt kapsejsat.

Allteftersom arbetet med att detaljgranska manuskripten i GSMS fortskridit har vi i projektet insett att förbindelserna mellan denna samling och Vs 3 och Vs 4 är invecklade och trassliga. En nätpublicering av stoff som bedömts representera något nytt måste som regel föregås av noggranna undersökningar av samtliga manuskript i samlingarna som hör samman med en specifik uppteckning av en muntlig tradition eller en avskrift av en ballad ur en äldre skriftlig källa.¹⁴ Manuskripten i samlingarna representerar allt från skissartade primäruppteckningar gjorda ute på fältet hos en meddelare som uppsökts »i de mest undångömda kojor in i skogarna«,¹⁵ till prydligt gjorda avskrifter av renskrifter av primäruppteckningar. Inte sällan finns uppteckningarna av balladens text och melodi på olika manuskript och flera olika uppteckningsförsök kan dessutom finnas för den melodi som meddelaren sjungit sin ballad till. Till detta kan läggas att manuskripten både i Vs 4 och GSMS ligger i en helt godtycklig ordning.¹⁶

De manuskript i de tre samlingarna som innehåller material för en uppteckning av balladen SMB 12 »Jungfrun förvandlad till lind« som

12 Arbetet resulterade i utgåvan *Danmarks gamle Folkeviser* i 12 bd. (Köpenhamn, 1853–1976). Av dessa var Svend Grundtvig ensam redaktör för bd. 1–4 utkomna 1853–1883.

13 Eriksson, 2008, ss. 201 ff.

14 Hyltén-Cavallius och Stephens utgivningsprojekt omfattade: a) redan kända uppteckningar i äldre handskrifter från 1500-talet och fram till deras egen tid; b) hänvisningar till de utgåvor av folkvisor som redan förelåg (bl.a. Geijer-Afzelius *Svenska Folkvisor*, 1814–16 och Arwidssons *Svenska Fornsånger* 1834–42); c) egna uppteckningar av visor som de själva företagit (Hyltén-Cavallius från c:a 1835, Stephens från c:a 1840); samt d) uppteckningar som ställdes till deras förfogande av andra i deras samtid som höll på med insamling av visor ur den folkliga traditionen (exv. Pehr Arvid Säve och Levin Christian Wiede).

15 Gunnar Olof Hyltén-Cavallius: *Ur mitt framfarna lif. Hågkomster och anteckningar* (Stockholm: Nordstedt, 1929), s. 55.

16 Samlingens sammansättning beskrivs i Eriksson, 2008, s. 194 ff.

är daterad »Agunnaryd, den 10 mars 1845« får här belysa de problem som mött oss i digitaliseringsprojektet.¹⁷ Att för denna uppteckning reda ut hur de olika manuskriptbladen förhåller sig till varandra och sedan redovisa detta på ett klart och begripligt sätt i en kommentar till den publicerade balladen visade sig bli både tidskrävande och knepigt. Uppteckningen finns bevarad på tre manuskript: a) Vs 4, s. 113–114, b) Vs 3:3 n:r 266 b och c) GSMS 96 a–b. Manuskripten ur Vs 4 och Vs 3 ligger till grund för den publicering av balladen under beteckningen SMB 12 H som gjordes 1983 i samlingsverket *SMB*.¹⁸ Samtliga manuskript återger en uppskrift av balladvarianten efter samma meddelare men eftersom manuskriptet i GSMS innehåller material som borde ha beaktats vid utgivningen av SMB 12 H, kommer denna källa att publiceras i den visdatabas som fr.o.m. 2011 blir tillgänglig på nätet.¹⁹

Texten på Vs 4, s. 113–114 är en primäruppteckning, d.v.s. en nedskrift av den första kända skriftliga fixeringen av denna variant av balladtypen SMB 12 »Jungfrun förvandlad till lind«. ²⁰ Skrivaren har inte lämnat sitt namn i manuskriptet. Däremot har Hyltén-Cavallius noterat plats och datum samt namnet på den person som meddelat balladen (Halta-Kajsa). Det finns ingen melodi nedtecknad i manuskriptet. Vs 3:3 n:r 266 b innehåller en renskrift av texten i Vs 4-manuskriptet samt en inklistrad pappersremsa med melodiuppteckning underlagd texten till balladens strof 1. Noterna och textunderläggningen på denna pappersremsa är skrivna av Hyltén-Cavallius. All övrig text på manuskriptet är skriven av Stephens. Texten på GSMS 96 a–b har skrivits av Stephens. Den är identisk med den renskrift av primäruppteckningens text som finns på Vs 3:3 n:r 266 b och samma avskrivningsfel finns i båda manuskripten.²¹ På GSMS 96 a finns också på samma sätt som på Vs 3:3 n:r 266 b inklistrade noter underlagda med texten till strof 1. Både

17 Agunnaryd ligger i södra Småland, 20 km öster om Ljungby.

18 Del 1, ss. 91–92.

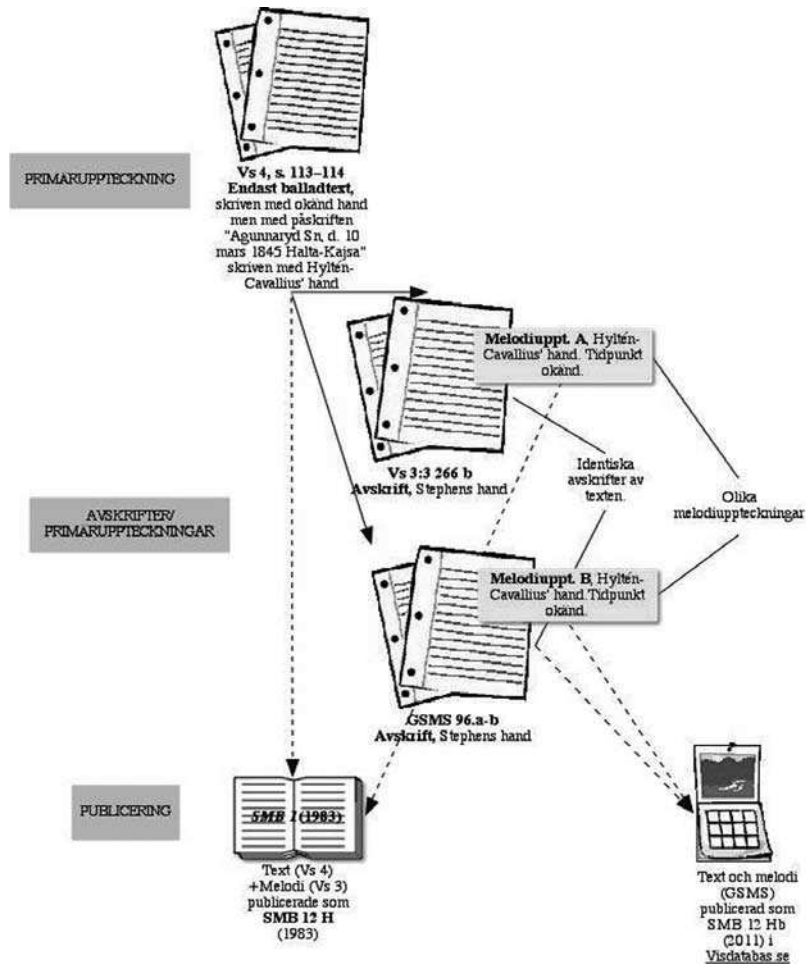
19 Min användning av begreppen »uppskrift« och »uppteckning« ansluter till Bengt R. Jonssons användning av dessa termer. Begreppet »uppskrift« är en mer allmän beteckning för en skriftlig fixering överhuvudtaget, »uppteckning« däremot reserveras för nedskrivningar som gjorts inom ramen för ett medvetet antikvariskt, historiskt eller folkloristiskt bedrivet insamlingsarbete (jfr. Jonsson, 1967, s. 8, fotnot 14).

20 Begreppen balladtyp och balladvariant förklaras i Jonsson m.fl. (1983), s. 6 ff.

21 Melodiuppteckning B på GSMS 96 a är tillgänglig under SMB 12 Hb i Visdatabas. se (<http://persika.vxu.se/visdatabas> – f.n. en provisorisk adress) både som faksimil och i transkriberad form.

noter och text är också här skrivna av Hyltén-Cavallius. Melodiförloppet skiljer sig emellertid en del från det som tecknats upp på Vs 3:3 n: r 266 b. Även i textunderläggningen finns det skillnader mellan de två manuskripten.

Jag misstänker att du som läsare vid det här laget har svårt att föreställa dig de samband som finns mellan de tre manuskripten. På samma sätt som jag i min C/D-uppsats med en illustration lyckades åskådliggöra sammanfogningen av olika lägg i den handskrift jag då undersökte – ett av Folke Bohlins goda råd – använder jag mig därför nu av greppet att bildmässigt försöka förklara sambanden:

Skillnaderna mellan Hyltén-Cavallius två melodiuppteckningar (A och B) är ganska stora. Ett rimligt antagande är att melodin på GSMS 96 a representerar en bearbetning och förbättring av den mer skissartade nedteckning av melodin som återges i Vs 3:3 n:r 266 b.²² Noteringen på den senare tyder bl.a. på att Hyltén-Cavallius haft problem med att uppfatta det inledande melodisprånget för texten »Välvast du ek« och att han här prövar sig fram med såväl en ren kvart, som en stor och en liten ters. I GSMS har däremot det inledande intervallet bestämts till ett kvartssprång och denna melodirörelse återkommer sedan tre gånger i visan. De största skillnaderna mellan melodiuppteckningarna finns dock i melodin för slutomkvädet. På detta ställe i GSMS är melodin mer avrundad med stegvisa rörelser. Den får också en klar a-mollprägel genom tonen *giss* (system 4, not 4). Vs 3:3 n:r 266 b har på motsvarande ställe ett *g* och melodiförloppet innehåller både ett kvartssprång och en fallande stor ters, vilket ger omkvädet en mer instabil karaktär.

De ändringar i textunderläggningen till melodin som skett på GSMS 96 a representerar möjligen också förbättringar eller korrigeringar som Hyltén-Cavallius tyckt vara lämpliga. Första strofraden i textunderläggningen har således ändrats från »Välvast du ek och välvast du björk« (Vs 3:3 n:r 266 b) till »Välvas du ek [med »ek« först struket och »lind« tillskrivet ovanför som sedan också strukits och ersatts med »ek« igen!] och välvas du bök«.²³

En annan möjlig förklaring till skillnaderna mellan melodiuppteckningarna är att Hyltén-Cavallius vid två olika tillfällen försökt teckna ner melodin från samma meddelare eller att melodierna härrör från två olika meddelare som varit relativt samstämmiga i fråga om texten men sjungit den till olika melodier. För att klara ut om detta kan ha

22 Jfr. *SMB I*, s. 92 där en transkribering av melodin A liksom en noggrann beskrivning av den redovisas.

23 Varken »välvast« (i primäruppteckningen) eller »välvas« (i avskriften) finns upptagna i Johan Ernst Rietz: *Svenskt dialektlexikon: ordbok öfver svenska allmogespråket* (Malmö, 1862–67; återtryckt, Lund: Gleerup, 1962; elektronisk resurs: <http://runeberg.org/dialektl/0858.html>). Språkforskaren Per Stille, som är knuten till projektet »Digitalisering och nätpublicering av medeltida ballader«, har vid en första preliminär språklig analys av de manuskripten som hör till SMB 12 H kommit fram till att det rör sig om en variant av interjektionen »väles« med betydelsen »lyckliga du« eller »hell dig« (*Svenskt Dialektlexikon*, s. 858). Ordet »bök« som Hyltén-Cavallius satt in i stället för originaluppteckningens »björk« är en gammal form av »bok« (Jfr. artikeln »Bok« i *Svenska akademiens ordbok* – elektronisk resurs: <http://g3.spraakdata.gu.se/oaob/>).

skett måste vi veta mer om uppteckningstillfället och meddelaren eller eventuellt meddelarna.

För SMB 12 H, »Jungfrun förvandlad till lind«, har utgivarna angett att nedteckningen av balladen på Vs 4, s. 113–114 är gjord av en »okänd person och 1845 insänd till G. O. Hyltén-Cavallius«. ²⁴ Vidare anges att Catrina Andersdotter (»Halta-Kajsa«) från Agunnaryd i Småland är meddelare. Uppgifterna bygger på den undersökning av balladkällor som Bengt R. Jonsson redovisade 1967. ²⁵ Det finns emellertid skäl att ifrågasätta Jonssons proveniensuppgifter för just denna uppteckning. Frågan är om Vs 4, ss. 113–114 verkligen insänts till Hyltén-Cavallius? På manuskriptet har Hyltén-Cavallius tydligt antecknat »Agunnaryd Sn, d. 10 mars 1845. Halta-Kajsa« (med »Halta-Kajsa« ändrat från »Halta-Malin«). Samma anteckning vad gäller tid och plats finns på tre andra uppteckningar efter »Halta-Kajsa« som Jonsson redovisar. ²⁶ Det förefaller därför märkligt att uppteckningen på Vs 4, s. 113–114 skulle ha *insänts* till Hyltén-Cavallius samma dag som han direkt tecknade upp andra visor efter »Halta-Kajsa« på plats i Agunnaryd. En möjlig förklaring kan vara att den okända person som skrivit ner balladtexten på Vs 4, s. 113–114 är »Halta-Kajsa« själv och att hon den 10/3 1845 överlämnade manuskriptet till Hyltén-Cavallius. När han i sin tur behövde anteckna vem han fått manuskriptet från kan han i ren distraktion först ha råkat kalla henne »Halta-Malin«.

Det visar sig att Halta-Kajsa ingalunda var en tillfällig bekantskap som Hyltén-Cavallius gjorde vid sitt uppteckningsbesök i Agunnaryd. Hans kontakter med henne sträckte sig tillbaka till 1843 och hon kom senare under 1840-talet att spela en viktig roll för hans insamlingsverksamhet. Han beskriver själv den första kontakten med henne i sina postumt utgivna memoarer *Ur mitt framfarna lif*. Hon var, skriver han, en »60-årig fattig enka boende i Hagastugan under Ryd. Denna bekantskap var för mig ovärderlig; ty jag har under hela mitt lif aldrig träffat en qvinna med rikare poetisk uppfattning än denna obemärkta qvinna ur folket.« ²⁷ Det framgår här också att hon under en period var anställd som barnflicka hos honom i Stockholm och att han då dagligen

²⁴ *SMB I*, s. 91.

²⁵ Jonsson, 1967, ss. 546–547.

²⁶ A.a., s. 546.

²⁷ 1929, ss. 102–103.

förde samtal med henne om småländska folkliga traditioner och trosföreställningar. Jonsson har bidragit med ytterligare kunskaper om henne genom efterforskningar i Agunnaryds kyrkoarkivalier. Han har identifierat henne som Catrina Andersdotter, född 1791. Fadern var bonde på Ramsås, Norregård, Agunnaryds socken. Hon gifte sig på 1820-talet med en självägande bonde i hemsöcken. Familjen brukade först egna hemman men tvingades 1837 flytta till ett torp under Marsholm i samma socken. När mannen dog 1842 flyttade Catrin tillsammans med två barn in i en backstuga under en annan storgård i Agunnaryd.²⁸ Det är vid denna tid Hyltén-Cavallius först möter henne och beskriver henne som den fattiga änkan Halta-Kajsa, en »obemärkt qvinna ur folket». Etnologen Nils-Arvid Brigéus lämnar i *Gunnar Olof Hyltén-Cavallius som etnolog: En studie kring Wärend och Wirdarna* den i detta sammanhang viktiga upplysningen att »Halta-Kajsa» var läskunnig och sannolikt också skrivkunnig.²⁹

Med dessa fakta på plats går det att urskilja en händelsekedja som innebar att »Halta-Kajsa» överräckte sin egen nedteckning av texten till balladen om »Jungfrun förvandlad till lind» (som hon kallade »Jungfrun som talade med en Björk») till Hyltén-Cavallius i mars 1845. Det går inte att fastställa om hon vid detta tillfälle sjöng balladen och att Hyltén-Cavallius då tecknade upp melodin. Eftersom hon från slutet av 1840-talet under ett antal år ingick i Hyltén-Cavallius hushåll i Stockholm bör han emellertid ha haft flera möjligheter att senare teckna upp melodin. Detta är den rimligaste förklaringen till att det finns två utskrifter av melodin. Det är för övrigt inte självklart att det är Hyltén-Cavallius ensam som förbättrat melodin på det sätt som jag beskrivit ovan. Både han och Halta-Kajsa kan ju efterhand ha blivit mer tonsäkra, vilket gett utslag i en »sannare» nedteckning av melodin.

Återstår att förklara hur och när Hyltén-Cavallius melodiuppteckningar splittrats och klistrats in på de två avskrifter av primäruppteckningen som Stephens gjort. De två vännernas samarbete kring den planerade viseditionen inleddes 1843 och pågick som mest intensivt fram till 1851 då Stephens flyttade till Köpenhamn. Under första tiden av detta samarbete delade de bostad i Stockholm. Hyltén-Cavallius gifte sig våren 1847 och bildade då eget hem (till vilket Halta-Kajsa året där-

²⁸ Jonsson, 1967, s. 546.

²⁹ Stockholm, Nordiska museet, 1966, s. 115.

efter engagerades som barnpiga). Samarbetet med Stephens fortsatte dock i ungefär samma former som tidigare vilket bl.a. innebar att den senare oftast tog rollen som den som gjorde renskrifter av primäruppteckningar och ordnade dem i en särskild samling som skulle användas som tryckförlaga.³⁰

Dessvärre tror jag inte att det är möjligt att reda ut så mycket mer kring källmaterialet för Halta-Kajsas variant av balladen »Jungfrun förvandlad till lind«. Det går, som jag visat, inte att spika ett bestämt datum då melodin tecknats ner. Det är heller inte möjligt att fastställa när Stephens gjorde renskrifterna av balladens strofer och placerade ett exemplar av dem i tryckförlagan (Vs 3) och ett annat i sin egen privatsamling (GSMS). Var det vid detta tillfälle/dessa tillfällen han klistrade in melodiuppteckningarna? En omständighet tyder på att avskriften i GSMS gjordes först på 1850-talet när Stephens redan flyttat till Köpenhamn. Som jag tidigare redovisat hade han under en stor del av 1850-talet tillgång till manuskripten i Vs 3 och han gjorde då avskrifter ur dem som placerades i den egna samlingen. Det som talar för att det var då som avskriften i GSMS gjordes är att samma avskriftsfel finns på Vs 3:3 n:r 226 och GSMS 96 a–b. Att det inte var primäruppteckningen som skrevs av kan förklaras med att den vid denna tidpunkt fanns i Stockholm, i Hultén-Cavallius gömmor. Och att han i det läget för egen räkning tog hand om den (i min mening) vackraste melodiversionen som möjligen låg tillsammans med de versioner som finns inklistrade på Vs 3:3 226 behöver man kanske inte ondgöra sig över. Inte när man, som vi, har möjlighet att publicera denna version i den visdatabas som nu fr.o.m. 2011 blir tillgänglig för alla på nätet.

I denna visdatabas kommer vi att publicera c:a 80 balladvarianter ur GSMS. Det är så många av de totalt c:a 400 manuskripten i GSMS som vi kunnat konstatera innehåller något nytt i förhållande till vad nationalutgåvan *SMB* innehåller.³¹ Visdatabasen har utvecklats under åren 2009–2010 inom ramen för projektet »Digitalisering och nätpublicering av medeltida ballader«. Den är en digital publiceringsplattform för äldre och nyare visor med historiskt-kritiska utgåvor av visor

³⁰ Eriksson, 2008, ss. 202 ff. Utöver uppgiften att renskriva Hultén-Cavallius fältuppteckningar tog Stephens på sig att göra transkriptioner av folkvisor i äldre handskrifter i Stockholm (bl.a. KB) och Uppsala – jfr. Eriksson, 2008, s. 204.

³¹ Genomgången av manuskripten för beslut om publicering har gjorts av Karin Eriksson och Boel Lindberg.

som sedan medeltiden haft bred folklig spridning och som bevarats i uppteckningar, inspelningar eller tryck. Ballader utgör en av de viskategorier som visdatabasen kommer att innehålla. Från och med 2011 har den fortsatta uppbyggnaden av databasen tryggats genom ett samarbetsavtal mellan Linnéuniversitetet och Smålands musikarkiv. Den är för närvarande offentligt tillgänglig på en provisorisk adress.³²[hinner förhoppningsvis ändras till en permanent adress]:

Jag vill runda av denna beskrivning av de filologiska vedermödor som nu åter mött mig, nästan 30 år efter min första konfrontation med denna »konstart« under arbetet med min magisteruppsats, med att förmedla hur en annan cirkel också börjat slutas för mig i forskningsprojektet kring George Stephens manuskriptsamling. Ett resultat som jag lyfter fram och problematiserar i uppsatsen från 1983 är den ställning en skriftlig kultur hade i den skånska allmogemusiktraditionen.³³ Jag fann att en ideologiskt färgad, delvis romantisk föreställning om den muntliga traditionens dominans i det folkliga musicerandet hade fört med sig att intressant källmaterial som speglade ett mer komplext förhållande mellan den skriftligt fixerade och gehörsmässigt traderade musiken inte hade uppmärksammats. I arbetet med att undersöka George Stephens manuskriptsamling har jag gång på gång blivit påmind om att problemet fortfarande är intressant att utforska. Också inom balladforskningen har en föreställning om att genren huvudsakligen levt vidare genom muntlig trading länge varit dominerande. Det exempel jag gett här visar att skrapar man lite på ytan och närsynt gnetar sig igenom manuskript, uppgifter om insamling, meddelare etc. så är bilden av en muntligt förmedlad tradition knappast entydig. I detta fall var den »obemärkta qvinnan ur folket« som meddelade traditionen definitivt läskunnig och sannolikt också skrivkunnig.³⁴

³² Se <http://persika.vxu.se/visdatabas/index.html>. Databasen kommer senare i år att bli direkt tillgänglig via Linnéuniversitetets hemsida.

³³ Lindberg, 1983, s. 105.

³⁴ Som tidigare nämnts finns uppgifter hos Bringéus (1966), s. 114 som otvetydigt visar att Halta-Kajsa var läskunnig. Om detta innebar att hon också var skrivkunnig kan sannolikt klaras ut genom en granskning av husförhörslängderna i Agunnaryds kyrkoarkivalier. Jonssons undersökningar förefaller inte ha varit inriktade på att ta reda på detta, möjligen därför att begreppet muntlig tradition spelar en så stor roll i den definition han uppställt för genren medeltida ballader (jfr. Jonsson, 1967, s. 3 f).